

Mevlâna'nın Hoşgörü Felsefesi ve İletişim

Yağmur KÜÇÜKBEZİRCİ*

ÖZET

İletişim kurmak insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından birisidir. Genel olarak insanlar duygu, düşünce ve hislerini paylaşmak isterler. Kişilerarası iletişim kurarken mesajları gönderen konumunda olan kaynak, zihninden geçen mesajı kodlayarak alıcıya kanal vasıtası ile iletir, alıcı mesajı çözümlerip geribildirimde bulunur ve alıcı kaynak; kaynak alıcı değişim sürecinde iletişim gerçekleşir.

İletişim kurmak teorik olarak basit gibi görünse de sağlıklı iletişimi engelleyen birçok unsur vardır. Bu unsurlar fiziksel, teknik, psikolojik ya da sosyal ve örgütsel olarak sınıflandırılabilir (Şabuncuoğlu ve Gümüş, 2008:175). Kaynak tarafından iletilen mesajın, alıcı tarafından tam anlamıyla çözümlenmesi ve alıcının gönderdiği geri bildirimde de aynı şekilde kodlanıp, kaynak tarafından tam manasıyla çözümlenmesi teoride kolay görünse de uygulama da bu kadar basit değildir.

Gelişen teknoloji ile birlikte değişen şehir yaşamı ve bireysel hayat tarzları kültürel farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kültürel farklılıklar gösteren bireyler arasında iletişim kurma çabaları azalmıştır. Her birey kendi yaşam tarzının daha iyi olduğunu, karşı tarafın davranışlarının doğru olmadığını savunurken, en küçük bir farklılık bile sorun haline getirilmeye başlamıştır. Bireylerin yaşam kültürünün içerisine dini inanışları, giyim tarzları, yemek çeşitleri, ev döşemeleri, izledikleri programlar, dinledikleri müzik gibi birçok unsurlar dâhil edilebilir. Bu unsurlar bireylerin kendi tercihleridir ancak günümüzde ötekileştirme diye de tabir edebileceğimiz bir yaklaşım söz konusudur. İnsanlar kendileri gibi görünmeyen ve düşünmeyen kimselerle zorunlu olmadığı hallerde görüşmekten ya da iletişim kurmaktan kaçınmaya çalışmaktadırlar.

Bu bağlamda, etkili iletişimi engelleyen unsurlar olmasına rağmen, zihnimizden geçen mesajı tam manasıyla iletemenin ya da alıcı olarak kaynağın gönderdiği mesajı çözememekten kaynaklanabilen iletişim çatışmalarını en asgari düzeye indirmenin bir yolu da Mevlâna'nın hoşgörü felsefesini anlamaya çalışmaktır. Mevlâna, dil, din, ırk, inanç, meslek ve sınıf ayrımı yapmadan, insanların farklılıklarına saygı ve sevgi ile yaklaşarak derin hoşgörü anlayışı ile her daim diyalog kurmaya çalışmıştır.

Bu çalışma da sağlıklı iletişimi kurmada Mevlâna'nın felsefesi ile birlikte, hoşgörünün yeri, etkisi ve önemi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, İletişim, Hoşgörü, Mevlâna'nın Felsefesi

Çalışmanın Türü: Araştırma

Tolerance Philosophy of Mawlana and Communication

ABSTRACT

Communication is one of the most basic needs of human beings. Generally, humans want to share their emotions, thoughts and feelings with the others around. In interpersonal communication, source codes the messages then sends the coded message by channel to the receiver, receiver decodes the message and then sends feedback, thus receiver becomes source, source becomes receiver, by this way, and communication process exists.

Although communication process seems easy, there are lots of factors that prevent effective and healthy communication. These factors can be classified under the headings of physical, technical, psychological or social and organizational (Şabuncuoğlu ve Gümüş, 2008:175). Even if decoding of the message sent by the source and also decoding of the feedback sent by the receiver seem easy theoretically, communication process, practically, is not as easy as it theoretically seems.

Communication devices are widely spreading and developing so fast today. When we go to the past just a little back in time, although it used to take such a long time to send news from one city to another and to communicate between them, now it is possible to communicate from one village to another country via video and voice calls. When we think of our recent times, I think, noone would ever have imagined that communication devices would develop to such extent. However, although the development of communication devices has given us the opportunity to communicate with larger groups, face-to-face communication and a healthy communication has worsened deeply. In the past, people used to visit each other in the same neighborhood, solve their problems and share their joy altogether, today people are too far from talking to each other even within the family in the same house and from sharing their troubles.

As it is emphasized in Martin Luther King's words, *we learnt to fly as birds, swim as fish, but we did not learn the art of living as brothers*, technology is developing day by day but effective and healthy human relations are being lost inversely. One of the basic problems of developed and developing societies is the failure of healthy communication.

By the developing technology, the changing city life and individual life styles have caused cultural variations. Being in a struggle for communication between the individuals that show cultural variations is decreased. Each individual defends his/her own life style is better but the other sides' behaviors is not good, thus the slight differences create problems. Religion, dressing styles, food styles, furnishings, TV programs, music styles and such factors can be included in the individuals' life culture. Those

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

factors are the own choice of them but today there is a tendency that can be named as alienation which can be described as humans avoidance to contact with the ones that do not seem and think as them except the force majeure.

Humans are better to see the cultural differences as variations instead of alienating people they are communicating with according to their life styles. Even if the other side is faulty, it is better to warn him/her smoothly. Such a smooth behavior will supply the required amendment even if the other side is obstinate.

In this regard, there are factors that prevent effective and healthy communication that one of the ways to minimize the communication conflicts occurring as a result of not transferring the message in our mind in the strict sense or not being able to decode the message sent by source to the receiver is trying to understand the tolerance philosophy of Mawlana.

Mawlana puts up arrogance, pride and hatred in human relations and always tolerates the created because of the Creator as expressed in the words by Yunus Emre. People, who have a sincere love for Allah in their hearts, love all humans naturally and approach them with a tolerance. If we intend to deliver our messages in our mind via healthy communication, it is important to tolerate misunderstandings, to repeat when an explanation is needed and to express our intention in different ways as a source. And as a receiver, it is important to try to understand the message delivered by the source and to realize what the message is and why it is delivered. Here, tolerance and human love are essential. Both terms are integrated and it is not possible to separate them. If someone does not have any love for humans, then no tolerance is expected. People with no tolerance have no love for humans. In one of his sayings, Mawlana emphasizes how we should see the world, *“if you know how to look, you can see a rose among the thorns, it is everyone who can see a rose without a thorn”*. Making a great emphasis on love in human relations, Mawlana also offers a formula for a meaningful and satisfactory life in these words: *“We do love, that’s why our life is so good to us; we do believe, that’s why our experiences are so nice to us”*.

Besides, these problems will soon vanish naturally if people learn to see these differences as a change instead of otherizing the people they communicate by judging on their lifestyles. When there are even faulty cases, it will lead to a desired change to warn the people about their behaviors that it damages other people and hurts them in an appropriate way of expression, no matter how stubborn they are in their behaviors. Our proverb *“Soft word turneth away wrath”* supports the power of using an appropriate language. On the other hand, everyone may have faults and no one is perfect, as stated also by Mawlana, *“He, who seeks for a friend without a fault, remains without one”*. In this view, it will enable us a better communication to approach people with tolerance instead of seeking for their faults *in our view* while talking to them.

Another sentence expressed by Mawlana as an example to his vast tolerance, *“If you seek for good, people will have no bad”*, is still valid for people all around the world. Mawlana asks the people around him, *“What do you see when you look at a white dress with a large black spot on it?”*. The Sufis’ answer is that they see a white dress, not a black spot. Sufi people do not care about other people’s faults as they know that everybody can make a mistake (Jamal, 2007:141). Having positive ideas about people will give positive feedback, in other words, it will block us out from negative ideas when communicating if we can see the full half of the glass instead of seeing other empty half.

According to Mawlana, the biggest enemy of a person is the ego, the self or the lust. A person is required to fight against the self, the ego and the lust to reach a point of maturity. Only such people can shape themselves and become a person who respects every human right, is also welcoming and putting value to all human rights within the society (Önder, 1994:48). Besides, a person must also know how to be patient even in the most difficult circumstances to get maturity at first place. As seen in the advice of Sheikh Edebali to Osman Bey, *“Dear Son, learn to be patient as no flower gets blossom before its time”*, the maturity of a person requires a certain accumulation of knowledge and certain amount of time. Everything has a certain time of realization. Mawlana emphasizes on the importance of patience in these words, *“If you are patient, bad friends will be good. Patience makes you feel relieved and refreshed.”* (Cunbur, 1978:146). Therefore, we will have a better communication if we succeed to be patient, prudent and tolerant when communicating with other people in order to prevent any conflict of communication.

Mawlana has always tried to have dialogue with a deep understanding of tolerance through the respect to people’s varieties and never made discrimination considering their language, religion, race, faith, occupation and class.

In this essay, philosophy of Mawlana and the effect and importance of tolerance in healthy communication will be investigated.

Keywords: Mawlana, Communication, Tolerance, Philosophy of Mawlana

The type of research: Research

GİRİŞ

Günümüzde iletişim araçları son derece yaygınlaşmakta ve hızlı bir şekilde gelişmektedir. Gün geçtikçe de hızını artırmaktadır. Biraz geçmişe gittiğimiz zaman bir şehirden diğer bir şehre haber göndermek, iletişim kurmak uzun zaman alırken, günümüzde bir köyden dünyanın öbür ucundaki bir ülke ile iletişim kurmak, hatta görüntülü ve sesli olarak konuşmak bile mümkün hale gelmiştir. Yakın geçmişi düşündüğümüz zaman bile iletişim araçlarının bu derece gelişebileceği sanırım kimsenin aklına gelmezdi. Ancak iletişim araçlarının gelişmesi ile çok daha geniş bir kitle ile görüşme, iletişim kurma imkânları bulunurken, sağlıklı iletişim kurmak, yüz yüze görüşmek bir o kadar gerilemiştir. Eskiden aynı mahallede oturan kimseler birbirleri ile görüşürken, sorunlarını birlikte çözerken, mutluluklarını birlikte paylaşırken, günümüzde aynı evin içerisinde yaşayan aile bireyleri bile konuşmaktan, dertleşmekten uzak hale gelmişlerdir.

Maddi unsurlar daha ön plana çıkmaya başlamış, manevi duygular körelmeye ve yok olmaya terk edilmiştir. Bu durumu en güzel şekilde Fransız fikir insanı Alex Karel şöyle dile getiriyor; yer çekimi kanununu keşfeden insana beşeriyet şükran duyuyor, onu minnetle anıyor. Ancak bir sevgi kanununu keşfeden Hz. İsa'ya o derece minnet duymuyor. Oysa ki sevgi, şefkat her şeyden önemlidir. Eğer insanlar birbirini sevmiyorsa, birbirine nefret duyuyorsa, birbirini aldatıyorsa o toplum ayakta duramaz (Yılmaz, 1997:19).

Diğer taraftan gelişen teknoloji ile birlikte değişen şehir yaşamı ve bireysel hayat tarzları kültürel farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kültürel farklılıklar gösteren bireyler arasında iletişim kurma çabaları azalmıştır. Her birey kendi yaşam tarzının daha iyi olduğunu, karşı tarafın davranışlarının doğru olmadığını savunurken, en küçük bir farklılık bile sorun haline getirilmeye başlamıştır. Bireylerin yaşam kültürünün içerisine dini inanışları, giyim tarzları, yemek çeşitleri, ev döşemeleri, izledikleri programlar, dinledikleri müzik gibi birçok unsurlar dâhil edilebilir. Bu unsurlar bireylerin kendi tercihleridir ancak günümüzde ötekileştirme diye de tabir edebileceğimiz bir yaklaşım söz konusudur. İnsanlar kendileri gibi görünmeyen ve düşünmeyen kimselerle zorunlu olmadığı hallerde görüşmekten ya da iletişim kurmaktan kaçınmaya çalışmaktadırlar.

Oysaki insanlar iletişim kurdukları kişinin yaşam tarzına bakarak ötekileştirme yoluna gideceğine, bu farklılıkları değişiklik olarak görse, bu sorunlar doğal olarak ortadan kalkacaktır. Hatta kusurlu olan durumlar bile söz konusu olduğunda karşı taraftaki kişiyi uyarıp, bu davranışının karşı taraftaki kişilere zarar verdiğini, incittiğini uygun bir dille anlatmak, karşı taraf her ne kadar davranışında inatçı olsa da, istenilen değişiklikleri sağlayacaktır. *Tath dil, yılanı bile deliğinden çıkartır* atasözümüz de, uygun dil kullanmanın önemini desteklemektedir. Diğer taraftan her insanın kusuru, hatası olabilir; hiç kimse mükemmel değildir. Mevlâna'nın da belirttiği gibi *kusursuz dost arayan, dostsuz kalır*. Bu bağlamda, iletişim kurarken karşı tarafın *kendimiçe göre* kusurlarını aramaktansa, hoşgörü ile yaklaşmak sağlıklı iletişim kurmanın temelini oluşturacaktır.

I. MEVLÂNA

Mevlâna'nın adı Muhammed'dir. İslam dünyasında hürmet belirtmek için önemli kişilerin isimlerinin önünde kullanılan "efendimiz" anlamına gelen Mevlâna lakabı, Mevlâna Celâleddîn Muhammed ile birlikte özel bir isime dönüşmüştür (Karaismailoğlu, 2002: 22).

Mevlâna Celâleddîn Muhammed, 30 Eylül 1207 tarihinde Belh'te dünyaya gelmiştir. Ailesi ile birlikte yaklaşık beş yaşındaki iken Belh'ten ayrılmışlar, daha sonra Hac vazifelerini yerine getirmek için Hicaz'a oradan da Anadolu'ya intikal etmişlerdir. Şam üzerinden sırasıyla Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yolu ile Lârende'ye (Karaman) gelmişlerdir. Babası Bahâeddin Veled bütün İslam aleminde tanınmakta ve hürmet görmektedir. Karamandan sonra Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat'ın ısrarlı daveti üzerine 1228 yılında Konya'ya gelmişler ve yerleşmişlerdir. Mevlâna her ne kadar Belh doğumlu olsa da, ömrünü Konya'da geçirmiş olmasından dolayı bu şehrin, bu yörenin kültürü ile konuşmaktadır. Mevlâna'nın eserlerinin büyük çoğunluğu Farsçadır, çok azı Türkçe ve Arapça'dır. Bu yüzden kendisini İran asıllı sayanlar olmasına rağmen Mesnevi'de bizzat kendisi şöyle demektedir (Yakıt, 1993:15):

Bigâne meğîrid merâ zin kûyem,
Der kûy-u şuma hane-i hod mîcuye
Düşmen neyem her çend ki düşmen rûyem
Aslem Türkest egerçi Hindû gûyem.

Beni bu beldede yabancı saymayın.
Sizin beldenizde ben evimi arıyorum.
Her ne kadar düşman görünüşlüysem de düşman değilim.
Farsça yazsam bile aslım Türk'tür

Bahaeddin Veled, Sultanü'l-Ulema, 1231 yılında vefat edince talebeleri ve müritleri, Mevlâna'nın çevresinde toplanmışlar ve vaazları dinlemeye gelenler gün geçtikçe artmıştır.

1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaşan Mevlâna, Şems'te *mutlak kemalin varlığını* cemalinde de *Tanrı nurlarını* görmüştü (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013). Şems ile tanışmalarından sonra Mevlâna vaazlarına ara vermiş, yakınındakiler ile görüşmeyerek, günlerini Şems ile geçirmeye başlamıştır. Bu yüzden Mevlâna'nın etrafında bulunanlar Şems'e karşı bir düşmanlık gütmeye başlamışlar, hatta ölümlerle tehdit etmişlerdir. Bu durum üzerine şems 1246 yılında Şam'a gitmiş, 9 ay süreden sonra Mevlâna'nın kendisine yazmış olduğu mektup üzerine tekrar Konya'ya dönmüştür. Şems'in Konya'ya dönüşünden sonra Mevlâna'nın etrafında bulunanların hoşnutsuzluğu tekrar nüksetmiştir. 1247 yılında Şems aniden ortadan kaybolmuştur, öldürüldüğü ya da Konya'yı terk ettiği konusunda kesin bilgiler olmamakla birlikte, farklı rivayetler bulunmaktadır. Bu durum üzerine Mevlâna uzun yıllar inzivaya çekilmiştir. Mevlâna'nın gönül adamı olmasında Şems-i Tebrizî'nin çok büyük etkisi olmuştur.

Mevlâna'nın çok iyi tahsil gördüğü eserlerinden anlaşılmaktadır. Başlıca eserleri Mesnevî, Dîvân-ı Kebir, Mektûbât, Mecâlis-i Seb'a, Fîhi Mâ Fih dir (Gölpınarlı, 1999:268-271). *Mesnevî*; altı büyük ciltten oluşmakta ve içerisinde hikaye, masal, anekdot, fabl ve metaforlar yer almaktadır, *Dîvân-ı Kebir*; Mevlâna'nın lirik şiirlerinin bir araya gelmesi ile oluşmuştur, *Mektûbât*; Mevlâna'nın Selçuklu sultanlarına, vezirlerine, hekimlere, ahilere ve dostlarına yazdığı mektupları içermektedir, *Mecâlis-i Seb'a*; Mevlâna'nın vaazlarını ve öğütlerini ihtiva eder, *Fîhi Mâ Fih*; Mevlâna'nın verdiği derslerden, yaptığı sohbetlerden ve öğütlerinden oluşan bu eser, oğlu tarafından tutulan notlardan oluşmuştur (Yakıt, 1993:14). Bu eserleri Hakk'ı, hoşgörüyü arayan ve dolayısı ile sağlıklı iletişim kurmak isteyen herkese ışık tutmakta, dini değerleri insanlara sevdirecek, korkutmadan aktarmaktadır.

Mevlâna'nın felsefesini açıklamanın, anlatmanın, yazıya dökmenin bir kitaba sığmayacağını Kabaklı (1976:8) dile getirirken, Mevlâna felsefesi için şu şekilde bir tasvir kullanıyor, Onu anlatmaya çalışmak, bir okyanus içine bir kovayı daldırıp uzaklara taşıdıktan sonra "Alın, Okyanus budur!" demeye benzer. O kovadaki su, evet hem Mevlâna'dır, hem de asla o değildir.

Mevlâna 17 Aralık 1273'te vefat etmiştir. Ölümü kendi tabiri ile *Şeb-i Arûs* yani *Düğün Gecesi*, Hakk'a kavuşmaktır. Cenazesinde Müslümanlarla birlikte, Hıristiyanlar ve Yahudiler de katılmıştır. Her biri kendi kitaplarından ayetler okumuşlar, dua etmişlerdir. Cenaze esnasında çıkan bazı karışıklıklar sonucunda, papaz ve kilise büyükleri Mevlâna'nın kendileri için önemini şöyle belirtmişlerdir: *Biz Musa'nın ve İsa'nın ve bütün peygamberlerin hakikatini onun açık sözlerinden anladık ve kendi kitaplarımızda okuduğumuz olgun peygamberlerin tabiat ve hareketini onda gördük. Siz Müslümanlar, Mevlâna'yı nasıl devrinin Muhammed'i olarak tanıyorsanız, biz de onu zamanın Musa'sı ve İsa'sı olarak biliyoruz. Siz nasıl onun muhibbi iseniz, biz de bin şu kadar misli daha çok onun kulu ve müridiyiz* (Yeniterzi, 2004:161). Mevlâna vasiyetinde *Öldükten sonra bizim mezarımızı yeryüzünde aramayınız, bizim mezarımız ariflerin gönüllerindedir* diyerek (Can, 1999:87), insanlara Mevlâna felsefesini yaşamlarında devam ettirmelerini tavsiye etmiştir.

II. MEVLÂNA'NIN HOŞGÖRÜ FELSEFESİ ve İLETİŞİM

Günümüzde Mevlâna'nın adı zikredildiğinde ilk akla gelen söz hoşgörüdür. Mevlâna yaşadığı devirde insanlara sözleri ve davranışları ile örnek olduğu gibi, hoşgörü felsefesi eserleri ile birlikte günümüze kadar ulaşmıştır ve etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Mevlâna'nın *dil, din, ırk, mezhep ve sınıf* ayrımı yapmadan tüm insanlığı kucaklayan hoşgörüsüne uyararak dünyanın her yerinden gelen insanlar Hakk Aşkını bulmaya çalışmaktadırlar. Samimi olarak Allah Aşkını gönlünde yaşatan insanlarda da doğal olarak insan sevgisi, tabiat sevgisi ve ilişkilerinde hoşgörü ortaya çıkmaktadır. Mevlâna insanlara evrensel yaklaşımını *Divan-ı Kebir*'de şöyle dile getiriyor; *Dünyada çeşitli diller, çeşitli lügatler var, fakat hepsinin de anlamı birdir, çeşitli kaplara konan sular kaplar kırılınca birleşirler, bir su halinde akarlar* (Can, 1999:144).

Mevlâna'nın kainatı kucaklayan değeri, insan sevgisi ve hoşgörüsü, kayıtsız şartsız Allah'a aşık olması ve Hz. Muhammedi feyze tam mazhar olmasından kaynaklanır (Hidayetoğlu, 2005:62).

Mevlâna insan ilişkilerinde kibir, gurur ve nefreti bir yana bırakmış, Yunus Emre'nin sözünde de yer aldığı gibi yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmüştür. Gönlünde samimi olarak Allah aşkını taşıyan kimseler, doğal olarak insanları da sever, hoşgörü ile yaklaşır. Sağlıklı iletişim kurmada asıl olan aklımızdan geçen mesajları karşı tarafa iletme ise; kaynak olarak yanlış anlaşılmalara hoşgörü ile karşılamak, açıklama yapmak gerektiği hallerde tekrar etmek, niyetimizi farklı şekilde ifade etmek önemlidir. Alıcı konumunda ise kaynağın iletmediği mesajı anlamaya çalışmak, niyetinin ne olduğunu, hangi amaçla bu mesajı iletmeye

çalıştığını çözmeye çalışmak önemlidir. Bu bağlamda hoşgörü ve insan sevgisi esastır. Her iki kavram iç içe geçmiş, birbirinden ayrılmaması mümkün değildir. Bir kimsede insan sevgisi yok ise hoşgörü olmaz, hoşgörülü olmayan kimseler de ise insan sevgisi barınmaz. Bu konuda Mevlâna'nın *sen bakmasın bil de dikende gül gör, dikensiz gülü herkes görür* sözü kâinata hangi gözlerle bakmamız gerektiğini öğütlemektedir. İnsan ilişkilerinde sevginin önemini her zaman vurgulayan Mevlâna, *sevıyoruz ve hayatımızın iyiliği bu yüzden, inanıyoruz ve yaşantımızın güzelliği bu yüzden* sözleriyle de hayatın anlamlı ve dolu geçmesini sağlamanın formülünü sunmaktadır.

İnsanlararası ilişkiler, özelliği, kimlerin arasında oluştuğu, nasıl ve hangi yönde oluşturulmasının gerekliliği açısından çeşitlilik arzeden bir yapıya sahiptir, bu ilişkileri dini ilişkiler, iktisadi ilişkiler, ailevi ilişkiler, hukuki ilişkiler, siyasi ve diplomatik ilişkiler gibi sınıflandırabiliriz (Çiçek, 1998:31). İletişim kavramının bilindiği üzere yüzlerce tanımı vardır. Konumuzla bağlantılı olarak, kişilerarası iletişim için kaynağın mesajı karşı tarafa kodlayarak, kanal vasıtası ile göndermesi, alıcının da bu kodu çözerek mesajı alması ve geribildirimde bulunmasıdır diyebiliriz. Ancak, bu durum teorik olarak anlatıldığı gibi basit değildir. İletişimin içerisinde insan faktörü vardır ve her insanın farklı bir ruh hali vardır, bir kimseye gönderdiğimiz mesaj olumlu karşılarken, aynı mesaj bir diğeri için olumsuz karşılabilir. Hatta iletişimde bulunduğumuz aynı kişi bile zaman zaman değişkenlik gösterebilir, insanoğlunun ruh hali değişkendir. Alıcı tarafından bazı anlar için gayet olumlu karşılanan mesajlar, bir başka zaman içerik aynı olmasına rağmen olumsuz karşılabilir. Bu gibi durumlarda *zaman değiştirmek*, ilerki zamanlarda sağlıklı iletişim kurabilmek adına daha doğru olacaktır, aksi takdirde iletişim bağlarının tamamen kopmasına neden olabilecek sonuçlar ortaya çıkabilir.

Mevlâna, her daim hoşgörülü olmanın, gurur ve kibirden uzak durmanın, tevazu da bulunmanın ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Mevlâna, alçak gönüllülükte büyüklük, büyüklükte alçak gönüllülük; varlıkta yokluk, yoklukta varlık; hiçlikte kemal, kemalde hiçlik gösterirdi (Hidayetoğlu, 2005: 63). Mevlâna'nın engin hoşgörüsüne örnek olarak söylediği bir diğer sözü; *zaten iyilik aradı mı insanda kötülük kalma*z ki evrensel olarak tüm insanlık için geçerliliğini korumaktadır. Mevlâna yanında bulunanlara şu soruyu sorar "Siyah bir noktası olan kocaman beyaz bir elbiseye baktığınızda ne görürsünüz?" Böyle bir soruya Sufilerin cevabı siyah nokta değil, beyaz elbiseyi gördükleridir. Sufiler başkalarının eksikliklerini sorun etmezler çünkü her insanın hata yapabileceğini bilirler (Jamal, 2007:141). Kişilere olumlu bakmanın olumlu dönütleri olacaktır, bir başka deyişle suyla yarım dolu olan bir bardağın boş tarafını değil de, dolu tarafını görmek her alanda olduğu gibi iletişim kurarken de olumsuzlukları önleyecektir.

Bu özellikleri benimseyen ve uygulayan kimselerin sağlıklı iletişimde başarılı olmamaları için bir neden yoktur. Hatta art niyetli olan kişilerin bile hoşgörü ve insan sevgisi ile yaklaşan kimselerin karşısında fazla direnemeyecekleri aşikardır. Bu konu üzerine Molla Câmî 'nın (alıntı, Hidayetoğlu, 2005:58) naklettiği menkıbede Mevlâna'nın insan ilişkilerindeki derin hoşgörüsü ve tevazusu aşikardır: Mevlâna'ya düşmanlığı olan Konyalı Siraceddin, yakınlarından bir alimi Mevlâna'ya gönderir. Siraceddin'in talimatına göre o alim, Mevlâna'ya kalabalık içerisinde şu soruyu sorar "Sen yetmişiki milletle beraberim diye söyledin mi?" Mevlâna "evet doğrudur, söyledim" deyince, talimat üzerine gelen o alim ağzına geleni sayar, ileri geri konuşur. Mevlâna tebessüm ederek, şöyle der: "senin bu söylediklerine rağmen seninle de beraberim." Bu menkıbede de yer aldığı üzere Mevlâna'nın bu yaklaşımını anlamak, yaşamımızda uygulamaya çalışmak, karşı taraf her ne kadar olumsuzluklar içerisinde olsa bile onu yumuşatmaya, ileriki zamanlarda sağlıklı iletişim kurmaya itecektir.

Mevlâna'ya göre insanın en büyük düşmanı kendi egosudur, benliğidir, nefsaniyetidir. İnsanın olgunluk derecesine ulaşabilmesi için nefsi, benliği ve ihtiraslarıyla mücadele etmesi gerekir ancak bu şekilde kendine şekil veren bir insan gerçekten toplumda herkesin hakkına saygılı, sevecen ve insan haklarına değer veren bir varlık haline gelir (Önder, 1994:48). Ayrıca bir kimsenin olgunlaşabilmesi için öncelikli olarak en zor durumlarda bile sabretmeyi bilmesi gerekir. Şeyh Edebalî'nin, Osman Bey'e *Ey oğul, sabretmesini bil, vaktinden önce çiçek açmaz* nasihatinde de geçtiği üzere, insanların olgunlaşması, belli bilgi birikimlerine sahip olup bunları aktarması belirli bir süreç içerisinde gerçekleşir, herşeyin bir vakti, zamanı vardır. Mevlâna'nın bir sözünde sabretmenin faydası şöyle dile getiriliyor: *Sabredersen kötü arkadaş iyidir. Sabir insanın göğsünü açar, insanı genişletir* (Cunbur, 1978:146). Dolayısı ile iletişim kurarken sabırlı, sağ duyulu, hoşgörülü olmak,

karşı tarafı anlamaya çalışmak iletişim çatışmalarının önünü kesecek, daha etkin ve sağlıklı iletişim kurabilmemize yol açacaktır.

SONUÇ

Kişilerarası iletişimde, insanların aklından geçirdiği duygu, düşünce ve hislerinin tamamını karşı tarafa iletmesi ya da karşı tarafın kodlanan mesajı yüzde yüz olarak alması, bir başka deyişle karşı tarafın duygu, düşünce ve hislerini tam olarak hissetmesi mümkün olmayabilir. Mesajı kodlayan kişi alıcının da duygu, düşünce ve hislerinin yanı sıra karşı tarafın algılama kapasitesini göz önünde bulundurmalıdır. Bir insana hüznü veren bir mesaj, resim, müzik, söz bir başkasına mutluluk verebilir, bu konuda toplumdan topluma da değişiklikler görülebilirken, aynı toplum içerisinde bile kişiler arasında farklılıklar görülmesi de muhtemeldir. Örneğin, evlilik kelimesi mutlu olan çiftler ve çiftlerin çocukları için mutluluğun ifadesi iken boşanmış ya da şiddetli geçimsizlik çeken çiftler ve çocukları için sıkıntının ifadesidir. Kişilerarası iletişimde karşı taraftaki kişi bir ya da birkaç kişi ise bu hususa dikkat etmek ve kelimeleri seçmek daha kolaydır ancak karşı taraf sayıca kalabalık bir grup ise o zaman daha dikkatli davranmak ve mesajı oluştururken hassas olmak gerekir.

İnsanlarla etkin iletişim kurmak ve hayatı pozitif olarak yaşamak isteyen tüm insanlara Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled'e Öğüdü bir yol göstericidir. Mevlâna nasihatinde şöyle diyor:

Ey oğul!
Eğer daima cennette olmak istersen,
Herkesle dost ol,
Hiç kimsenin kinini yüreğinde tutma!
Fazla bir şey isteme ve hiç kimseden de fazla olma!
Merhem ve mum gibi ol, iğne gibi olma!
Eğer hiç kimseden sana kötülük gelmesini istemiyorsan;
Kötü söyleyici, kötü öğretici, kötü düşünceli olma!
Çünkü bir adamı dostlukla anarsan, daima sevinç içinde olursun.
İşte o sevinç cennetin ta kendisidir.
Eğer bir kimseyi düşmanlıkla anarsan, daima üzüntü içinde olursun.
İşte bu dert de cehennem ta kendisidir.
Dostlarını andığın vakit gönül bahçen çiçek açar, gül ve fesleğenlerle dolar.
Düşmanları andığın vakit, gönül bahçen, dikenler ve yılanlarla dolar;
Canın sıkılır, içine pejmürdelik gelir (Eflâkî, 1989: 213-214).

Kaynak her ne kadar dikkatli olursa olsun göndermiş olduğu mesajlarda yanlış anlaşılmalara olabilir, kullanılmaması gereken bir kelime, yanlış tonlama, cümle yapısı ve bunun gibi birçok etken karşı tarafın incinmesine yol açabilir. Bu bağlamda, sağlıklı iletişim kurabilmek için; alıcı, kaynağın göndermiş olduğu mesajlarda aslında ne kastettiğini çözümleyerek geribildirimde bulunmalıdır. İletişim çatışmalarını önleyebilmek için her iki tarafın da çaba sarfetmesi gerekmektedir. Mevlâna, Divan-ı Kebir eserinde *Beri gel, daba beri, daba beri./ Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?/ Bu bir güür, bu savaş nereye dek?/ Sen bensin işte, ben benim işte* diyerek, birlik ve beraberliğin önemini vurguluyor (Kadir, 2002:105). İnsanlar birbirlerini tanımadıkları müddetçe, önyargılarından kurtulamazlar. Önyargıların hâkim olduğu ilişkilerde ise sağlıklı iletişim kurmak mümkün olmayacak, farklı yollara sapılacaktır. Bu bağlamda insanlar eksikliği ve yükseği ile birbirlerini tamamlamalıdır. Elbette olgunlaşmak, insanlara karşı hoşgörülü olmak, Yunus'un da belirttiği gibi *yaratılanı, yaratandan dolayı hoş görmek* ve tüm bu iyi erdemlere sahip olabilmek, Mevlâna'nın *Hamdım, yandım, piştim* sözlerinde vurgulandığı üzere belirli bir süreci gerektirir. Bu bağlamda asıl olan sevgidir, Mevlâna'nın Mesnevisinde de yer aldığı üzere *Sevgiden acılar tatlılaşır, bakırlar altına dönüşür; Sevgiden tortulu bulanık sular, arı-duru bir hale gelir; sevgiden dertler şifa bulur; Sevgiden ölü dirilir, sevgiden padişahlar kul olur* (Şimşekler, 2011:28).

İnsanlar hata yapabilir ya da o an için yanlış davranışlarda bulunabilir. Mevlâna'nın *Hatasız dost arayan, dostsuz kalır* sözünde de vurgulandığı gibi, insanlar hata yapmaya müsait varlıklardır. Burada önemli olan

bu hatalarını uygun bir şekilde kendilerine anlatmak ve tekrar etmemelerini sağlamaktır. Hoşgörülü olmak, karşı tarafı anlamaya çalışmak, hayatın her safhasında önemli olduğu gibi sağlıklı ve etkili iletişimin de temel taşlarından. Mevlâna'nın hoşgörü felsefesini anlamak ve özümsemek sağlıklı iletişim kurabilmek için atılan ilk adımı oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Can, Ş. (1999). Mevlâna Hayatı Şahsiyeti Fikirleri. İstanbul: Ötüken Neşriyat AŞ.
- Cunbur, M. (1978). *Mevlâna'nın Sabır Hazinesinden*. Mevlâna ve Yaşama Sevinci. (Editör: Feyzi Halıcı). Ankara: Güven Matbaası.
- Çiçek, H. (1998). Farklı Kültürlerin Birlikte Yaşama Formülü. İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Eflâkî, A. (1989). *Âriflerin Menkıbeleri*. II. Cilt (Çeviren: Tahsin Yazıcı) İstanbul: MEB Yayınları
- Gölpınarlı, A. (1999). Mevlâna Celaleddin Hayatı, Eserleri, Felsefesi. İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Hidayetoğlu, A.S. (2005). Hazreti Mevlâna Muhammed Celaleddin-i Rumi. Hayatı ve Şahsiyeti. Konya: Damla Ofset
- Jamal, A. (2007). Gündelik Hayatta Mevlâna ve Sufizm. İstanbul: Pegasus Yayınları
- Kabaklı, A. (1976). Mevlâna. İstanbul: Yüksel Matbaası.
- Kadir, A. (2002). Bugünün Diliyle Mevlâna. İstanbul: Say Yayınları
- Karaismailoğlu, A. (2002). *Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi*. Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevilik. (Editör: Nuri Şimşekler). İstanbul: FSF Matbaacılık & Reklam Hizmetleri Ltd.Şti.
- Önder, M. (1994). İnsan Hakları, Hoşgörü ve Mevlâna Sempozyumu. 26-27 Ekim 1994. Konya. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:72
- Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2008). Örgütlerde İletişim. İstanbul: Arıkan Yayıncılık
- Şimşekler, N. (2011). Mesnevi'den Öğütler-Özlü Sözler. Dinle Mevlâna'dan. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2013) Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43871/Mevlânanin-hayati.html> (29.03.2013)
- Yakıt, İ. (1993). Batı Düşüncesi ve Mevlâna. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Yeniterzi, E. (2003). *Mevlâna'nın Gayrimüslimlerle Diyalogu*. III. Uluslar Arası Mevlâna Kongresi 5-6 Mayıs 2003. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.
- Yılmaz, M.N. (1997). *Barış ve Hoşgörüye Çağrı*. Kur'an'da Evrensel Hoşgörü. İstanbul: Nesil Matbaacılık.